

GLOBALISAATIOSTA SUOMEKSI

Raimo Väyrynen ym.
(1999), **Suomi avoimes-
sa maailmassa.**
**Globalisaatio ja sen
vaikutukset.** 302 s.
Taloustieto Oy

Raimo Väyrynen
(1998), **Globalisaatio -
uhka vai mahdollisuus?** 225 s.
Atena kustannus

Raimo Väyrynen
(1999), **Globalisaatio ja
Suomen poliittinen
järjestelmä.** 128 s.
Taloustieto Oy

**Pertti Alasuutari ja
Petri Ruuska** (1999),

Post-Patria?
**Globalisaation kulttuu-
ri Suomessa.** 253 s.
Vastapaino

**Hans-Peter Martin ja
Harald Schumann**
(1998), **Globalisaatio-
loukku. Hyökkäys de-
mokratiaa ja hyvin-
vointia vastaan.** 294 s.
Vastapaino

Neljä tässä esiteltävistä teoksista on Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran Globalisaatio, hyvinvointi ja työllisyys -tutkimusohjelman tuloksia. Tutkimusohjelman johtajana toimi professori

Raimo Väyrynen, Notre Dame, USA. Siksi hänen nimensä esiintyykin niin tiuhaan kirjojen kirjoittajana. Tosin Väyrysen tuotteliaisuushan on tunnettua muutoinkin.

Martinin ja Schumannin Globalisaatioloukku on joukon ainoa käänöskirja. Globalisaatioon liittyviä kirjoja ja tutkimuksia on maailmalla ilmestynyt pitkin 1990-lukua viljalti, mutta meidän pieni kielialueemme ei tarjonne riittävää pohjaa laajemmalle suomentamiselle. Martin ja Schumann lehtimiehinä ehtivätkin iskemään hyvään saumaan populaarin globalisaatiokiinnostuksen alkupäässä. Heidän kirjansa suomennos saikin runsas vuosi sitten Suo-

messa huomattavaa julkisuutta. Opetustyötä tekevän kannalta kirjan anti ei kuitenkaan yllä Sitran tutkimusprojektin tuotosten tasolle. Mutta hyvin kirjoitettuja lehtiartikkeleita on kyllä koottu samojen kansien väliin loogiseen järjestykseen.

Kirjasta saa varsin hyvän yleiskäsityksen lukemalla sen ensimmäisen luvun, jossa esitellään 20:80 -yhteiskunta (globalisaation kauhukuva, jossa todella tarpeellisen tuotannon maailmassa hoitaa 20 prosenttia väestöstä ja loput 80 prosenttia pidetään tyytyväisenä turrutusviihteen avulla), ja viimeisen luvun, jossa esitetään kymmenen kohdan ohjelma 20:80 -yhteiskuntaa vastaan. Loppuosa kirjasta on niiden erilaisien trendien kuvausta, jotka näyttäisivät todistavan 20:80 -yhteiskunnan tulemistä. Kirjan politiikkasuosituksista yksi on jo toteutunutkin: euro. Muutkin suositukset merkitsisivät selvää EU:n federalistista kehittämisuuntaa. Varteenotettava linjaus Der Spiegel -lehden toimittajilta. Samansuuntaista puhuttahan on kulttu Saksan johtavilta demaripoliitikoilta kuten myös omalta pääministeriltämme, tarkoitan viittauksia finanssipolitiikan kordinoinnin suotavuudesta. Kirja sopiikin mainiosti yhteiskunnallisten vaikuttajien ja päätöksentekijöiden iltalukemiseksi. Ei häiritse, vaikka jonakin iltana luku jäisikin lukematta, kirjan juoni ei katkea, kun se on jo valmiiksi paloiteltu.

Takakannen kehulauseet ovat yliampuvia. Väyrynen nimittää Martinin ja Schu-

mannin kaltaista kirjoittelua globalofobiaksi.

Sitran globalisaatio-projekti onkin jo aivan toista luokkaa laajuudessaan ja pyrkimyksessään yhteiskunnallisten kehitystrendien objektiiviseen analyysiin. Se on tuotanut kaikkiaan 14 julkaisua, joista Väyrysen 'Suomi avoimessa maailmassa' on projektin tulosten yhteenvetokirja. Väyrynen vastaa tekstistä, on kirjoittanut siitä suuren osan ja toimittanut muidenkin kirjoittamia tekstejä. Muita kirjoittajia on yhteensä yhdeksän. Projektin julkaisuja on kirjoittanut kaikkiaan 15 miestä. Todella - yhtään naista ei ole joukossa.

"Suomi avoimessa maailmassa. Globalisaatio ja sen vaikutukset" on suurtyö, jonka toivoisi kuluvan poliitisten päättäjien ja yhteiskunnallisten keskustelijoiden käsissä. Kirjaa voi pitää laajana yhteiskunnallisena strategia-ohjelmanä tulevalle vuosikymmenelle. Sellaiseksi se kai on suunniteltukin; SITRAN projektin tehtävänähän on ollut selvittää globalisaation, hyvinvoinnin ja työllisyyden triangelin vaihtoehdot suomalaiselle yhteiskunnalle. Mieli tekee verrata kirjaa Pekka Kuusen 60-luvun sosiaalipolitiikkaan.

Kirjan ensimmäisessä luvussa luodaan laajoin vedoin katsaus suomalaisen yhteiskunnan murrokseen ja kansainvälisen ympäristön muutoksiin. 1990-luvun alun laman nähdään vauhdittaneen Suomen valmentautumista globalisoitumiseen, joka on ennen kaikkea taloudellinen

prosessi, mutta sillä on vaikutuksensa myös politiikkaan ja kulttuuriin ja niiden kautta meidän kaikkien jokapäiväiseen elämään. Olennaista on, että Väyrynen ja ilmeisesti kirjan muutkin yhdeksän kirjoittajaa pitävät globalisaatiota peruuttamattomana prosessina, jonka kulkuun on määrätietoisella yhteiskuntapolitiikan strategialla pyrittävä vaikuttamaan eikä jättäytyä yksistään markkinavoimien armoille, kuten puhdasoppisimmat uusliberalistit ehdottavat.

Kirjan toinen luku perustuu pitkälti Väyrysen 1998 ilmestyneeseen GLOBALISAATIO - UHKA VAI MAHDOLLISUUS -kirjaan: molemmissa esitetään globalisaation yleinen prosessi. Se joka haluaa täsmällisemmän ja syvemmälle porautuvan tarkastelun aiheesta lukee tietenkin sanotun kirjan, mutta varsin hyvän yleiskuvauksen saa myös SUOMI AVOIMESSA MAAILMASSA -kirjan 40-sivun mittaisesta toisesta luvusta. Itse globalisaatioprosessin kannalta keskeistä on huomata, että kyseessä ei ole mikään uusi ilmiö, vaan globalisaatioksi luonnehdittavaa prosessia tapahtui jo viime vuosisadalla kapitalismin kasvun myötä. Maailmansotien välinen diktaatturien kausi kuitenkin katkaisi tämän kehityksen.

Kansainvälisen kaupan ja etenkin transnationaalisten finanssisiirtojen kasvu viimeisten 15 vuoden aikana on kuitenkin tuonut globalisaatioon uuden piirteen. Sen perusteella Väyrynen kirjoittaa, että "ensimmäistä maailmansotaa edeltänyttä ja nykyistä globalisaatiota ei voi verrata toisiinsa: olemme

tekemisissä nyt niin syvälle menevän prosessin kanssa, että se ei voi johtaa enää takaisin leimallisesti kansallispohjaiseen järjestelmään, kuten tapahtui maailmansotien välisenä aikana.” Globalisaatio myös muuttaa maailman taloudellisia rakenteita ja voi johtaa eriarvoisuuksien kärjistymiseen. Tämän takia kysymys globalisaation poliittisesta hallitsemisesta on niin tärkeä. Tästä monilla eri tahoilla käytävää keskustelua Väyrynen esittelee monipuolisesti. Keskustelu jatkuu, yksimielisyyteen pääseminen ei taatusti ole helppoa. Esimerkkinä tästä lainataan kirjassa Clintonin hallinnon entistä apulaisvaltiovarainministeriä Jeffrey Gartenia, joka katsoo kansainvälisen rahajärjestelmän kriisiin saatavan hallintaan vain perustamalla maailman keskuspankki.

Kirjan kolmannessa luvussa tarkastellaan Suomea ja suomalaisia yrityksiä globaalissa kilpailussa. Tekstin ovat päävastuista kirjoittaneet ETLAn tutkimusjohtaja Pekka Ylä-Anttila ja tutkija Petri Rouvinen. Luvussa esitellään suomalaisen elinkeinoelämän kansainvälistymisen vaiheet ja tavat ja tullaan sellaiseen johtopäätökseen, että Suomen pärjääminen maailmalla on osaamiskysymys. Tutkimus ja tuotekehitykseen (t&k) panostaminen on eräs avaintekijöistä. “T&k-panos suhteessa bruttokansantuotteen kasvuun on kasvanut nopeasti koko 1990-luvun ajan, samaan aikaan kun se useimmissa muissa teollisuusmaissa on alentunut. Muutokset näkyvät myös työvoiman koulutustasossa. Nuorten

ikäluokkien koulutustaso on Suomessa OECD-maiden korkeimpia. Tekniikan ja luonnontieteiden korkeakoulututkimusten määrä suhteessa työikäiseen väestöön on niinkin maailman huippua.

Neljäs luku keskittyy suomalaisen työn ja työmarkkinoiden kilpailukykyisyyden tarkasteluun. Luvun on kirjoittanut tutkimusjohtaja Antti Kasvio Tampereen yliopistosta, ja teksti perustuu hänen ja VTL Ari Niemisen tekemiin tutkimuksiin. Lähtökohtana todetaan työmarkkinoiden kansainvälistymisen merkittävän työpaikkojen aiempaa herkempää liikkumista paikasta toiseen, ei niinkään työvoiman kansainvälistä liikkuvuutta. Tämä siis asettaa kansantalouksille kilpailukykyhaasteen työpaikoista. Hyvät työpaikat eivät suinkaan ole halpapalkkatyöpaikkoja vaan korkean tuottavuuden työpaikkoja. Tämä johtaa samantapaiseen osaamisstrategian painottamiseen kuin edellisen luvun yritysnaökulmakin. Vaikuttaa siltä, että osaamisesta on tulossa uusi konsensusasia suomalaisen keskusteluun. Osaamisen rinnalla työvoiman hinnallakin on tietysti merkityksensä. Kasvio esittää Ruotsin työnantajayhdistyksen keräämiin tietoihin perustuvan taulukon, jossa on verrattu useamman maan tehdasteollisuuden tuntipalkkoja ja työvoiman sivukuluja vuonna 1997. Kun lasketaan sivukulujen osuus työvoiman kokonaiskustannuksista, ovat nämä Saksassa 45, Suomessa 42 ja Ruotsissa 41, mutta Englannissa 25 ja Tanskassa vain 22 prosenttia. Tanskassa tuntipalkat ovat kuitenkin

mainituista maista korkeimmat. Kasvio kysyykin, voidaanko Suomen nykyistä kustannustasoa pitää maamme reaalisena kilpailukykyyn nähden oikeana.

Luvun viimeisen jakson otsikko on haastavasti “Kohti uutta menestystarinaa?” Se on tiukkaa asiaa todellisen globaalitalouden kynnyksellä olevasta yhteiskunnasta ja sen työn tekemisen järjestämisestä. Kasvio päättää: “Keskeiseksi kysymykseksi nousee tällöin, kuinka pitkälle joudumme tai onnistumme eteneämään sen pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan uudelleenmuotoilussa, jonka keskeisinä ominaispiirteinä ovat olleet taloudellinen tehokkuus, yhteiskunnan ja työelämän dynaaminen uusiutumiskyky, kansalaisten laaja osallistuminen, eri väestöryhmien keskinäinen solidaarisuus sekä näiden tekijöiden yhdistymisen ainutlaatuisen hyvin toimivaksi ja kilpailukykyiseksi kokonaisuudeksi.

Viidennessä luvussa tarkastellaan globalisaation vaikutusta alueelliseen kehitykseen. Kanssakirjoittajana on ollut Turun kaupparkeakoulun professori Paavo Okko. Globalisaatio merkitsee osaltaan sitäkin, että valtion ja kansantalouden käyttäminen yhtenäisenä mittaan ja kuvaamisen kohteena ei enää riitä, tarvitaan pienempiin alueisiin kohdistuvaa tutkimusta. Suomen jakautuminen menestyviin ja taantuviin alueisiin on ollut selvää jo pitkään. Kyse onkin siitä, miten tähän suhtaudutaan, minkälainen politiikka valitaan. Taas puhutaan osaami-

sesta. Kun aluetaloudet muodostavat “maailmanlaajuisen mosaiikin (...) menestyäkseen niiden tulisi kyetä kilpailemaan kustannusten sijasta uusilla tuotteilla ja prosesseilla.

Menestyneinä alueina tarkastellaan esimerkkeinä Oulua ja Saloa. Jälkimmäisen nousu johtuu melkein pä yk-sistään Nokiaasta, joka on vauhdittanut myös Oulun kehitystä. Oulun voima on myös yliopistossa ja siellä harjoitettavassa teknologisessa tutkimuksessa, mutta ei pidä unohtaa vanhoja klassikkoja, paperin ja massan valmistusta. Nokia kuitenkin työllistää Oulun seudulla viitisen tuhatta ihmistä, kun Enso jää alle puolentoista tuhannen. Tuloksellinen aluekehitys voi myös ylittää valtakunnan rajoja, muodostuu aluetalouksia, esimerkiksi ns. Perämeren kaari tai Kaakkois-, Itä- ja Pohjois-Suomen yhteydet Venäjään. Valitettavasti vain Venäjä ei vielä näytä olevan sellaisessa kunnossa, että nämä yhteydet olisivat Suomen alueiden kannalta kovin otollisia. Tätä taustaa vasten voidaan ymmärtää vaikkapa Suomen EU:ssa esille ottaman ns. pohjoisen ulottuvuuden tärkeys.

Kuudennessa luvussa tarkastellaan globalisaatiota ja Suomen poliittista järjestelmää. Tästä Väyrynen on laatinut myös erillisen tutkimuksen, johon luku pohjautuu. Luvun johdanto tiivistää hyvin ne asiat, joita siinä tarkastellaan, joten toistettakoon se tässä: “Globalisaatio avaa maan talouden ja muuttaa sen tuotantorakennetta. Tämä taas vaatii poliittisia puolueita tarkistamaan aikaisempia ta-

louspoliittisia linjauksiaan, solmimaan uusia koalitioita ja osallistumaan tiiviimmin kansainväliseen yhteistyöhön. Äänestäjien ja puolueiden suhtautuminen globalisaatioon riippuu useista tekijöistä, niiden joukossa asema tuotannollisessa järjestelmässä: liikkuviin, pääomavaltaisiin tekijöihin kytkeytyneet ryhmät ovat yleensä globalisaation kannalla, kun taas liikkumattomat, kotimarkkinoihin suuntautuneet ryhmät suhtautuvat siihen kriittisesti. Tämä ero näkyy esimerkiksi suhtautumisessa yritysten ulkomaiseen omistukseen. Työmarkkinoilla globalisaatiolle myönteiset voimat kannattavat ensisijaisesti liitto- ja yrityskohtaisia ratkaisuja, kun taas suljetun sektorin toimijoiden kannalta kokonaisratkaisut ovat toivottavampia.

Tästäkin huomaamme, että politiikkakin on globalisaation vaikutuksesta ennen kaikkea talous- ja työmarkkinapolitiikkaa. Kun Neuvostoliitto on hävinnyt ja suhtautumisemme Venäjään neutraloitunut, politiikkassakin voidaan keskittyä olennaiseen. Suhtautuminen globalisaatioon saattaa olla pitkän päälle myös politiikan johdon eli hallituskoalition perustana. Sen Väyrynen nimen omaan näkee selittävän sosialidemokraattien ja kokoomuksen yhteistyötä. Keskeisenä seikkana talouspolitiikassa on Euroopan keskuspankin muodostuminen ja rahapoliittisen päätösvallan siirtyminen sinne. Tämän jälkeen hallituksen talouspolitiikalle jää vain alhaisen inflaation ja budjettitasapainon vaaliminen. Tässä suhteessa Ahon ja Lipposen

hallitusten linjoissa ei suurta eroa ole.

Väyrynen jakaa Suomen puolueet kolmeen ryhmään sen mukaan, millainen on niiden kannattajien suhtautuminen suomalaiskansallisuuteen ja globaalitalouteen. Suomalaiskansallisina profiloituvat keskusta ja kristilliset; sosialidemokraatit, kokoomus ja jo uinahtaneet nuorsuomalaiset ovat kansallisia kansainvälisyyspuolueita; ruotsalaiset, vasemmistoliitto ja vihreät määrittävät poliittisen identiteettinsä muilla perusteilla: kieli, sosiaalisuus, ympäristö. Väyrysen mukaan Suomen tapauksessa tulevaisuuden olennaisia poliittisia kysymyksiä ovat valtion ja markkinoiden suhde, aluepolitiikan tavoitteet ja menetelmät, tulonjako ja yleensä yhteiskunnallinen eriarvoisuus sekä osaamis- ja innovaatiostrategiat. Jälleen tullaan osaamiseen korostamiseen, jota julkisen rahoituksen kautta pitää tukea. Tämä tarkoittaa sitä, että julkiset varat sijoitetaan markkinoiden tehokasta toimintaa silmällä pitäen eikä puolueiden kannattajakunnan etujen mukaan.

Selväkielellä sanottuna tämä tarkoittaa sitä, että siltarumpupoliitikkojen ja lehmänkauppojen aika on ohi! Seitsemännessä luvussa tuodaan kuvioon mukaan kansallinen ja kulttuurinen identiteetti. Luvun ovat kirjoittaneet professori Pertti Alasuu-tari ja tutkija Petri Ruuska, molemmat Tampereen yliopistosta. Keskeiseksi kysymykseksi asetetaan etniseen ja kulttuuriseen yhtenäisyyteen perustuvan kansallisvaltion

säilyminen globalisaatioprosessissa. Samasta temasta Ala-suutari ja Ruuska ovat kirjoittaneet laajemman tutkimuksen POST-PATRIA?, jonka viimainen luku on toiminut tässä tarkoitettua seitsemännen luvun pohjana.

Kirjoittajien mielestä sulkeutunut kansakunta ajatelu ja siihen liittynyt kulttuurinen protektionismi ovat ohi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että nationalismi ja suomalaisuus olisivat mennyttä maailmaa. Ne vain saavat rinnalleen uusia kulttuurisen samastumisen piirteitä. Maailmankansalaisuus on vielä kaukana. Sellaista kuitenkin vähitellen edistävät ns. globaalit liikkeet, kuten esimerkiksi ympäristö- ja kuluttajaliikkeet. Niinpä vaikkapa Greenpeacen toiminta tai turkistarhauksen vastustaminen ovat tällaisia globaaleja liikkeitä, joita ei kansalliskonservatiivinen suomalainen hevin hyväksy. Mutta täällä ne vain ovat eivätkä lähde minnekään. Näin syntyy uusia patrioita aikaisempien rinnalle. Euroopan unionin kansalaisuus, joka meillä kaikilla suomalaisilla on, voi kirjoittajien mukaan olla merkinä kehityslinjasta, jonka myötä kansallisuus menettää merkityksensä Euroopassa. Tässä kansallisuus ymmärretään ensisijassa juridisena asiana, kulttuurisessa mielessä yhteisen eurooppalaisen identiteetin muodostuminen on vielä kaukana edessäpäin.

Kirjan päätösluvussa Väyrynen kysyy, kuinka uudistua globalistuvassa maailmassa. Lähtökohtana hän toteaa talouden ja yhteiskunnan kuuluvan yhteen, ja että yh-

teiskunnan moraalinen ja pelisääntöjen on nouseva yhteiskunnallisesta keskustelusta ja ristiriidoistakin. Hän linjaa Suomen aseman kylmän sodan jälkeisessä maailmassa ja toteaa käynnissä olevan suuri yhteiskunnallinen murros, jonka lopputuloksena ratkeaa maamme sisäinen tilanne ja kansainvälinen asema pitkälle tulevaisuuteen. Osaamisstrategia nousee keskeiseksi globaalissa kilpailussa. Kompetenssi ja laatu nousevat määrällisiä tekijöitä tärkeämmiksi. Yhteiskunnan instituutioita ja on kehitettävä joustaviksi ja tarkoituksenmukaisiksi. Osaaminen edellyttää myös tasa-arvoisuutta ja syrjäytymisen välttämistä, osaaminen ja hyvinvointi kulkevat käsi kädessä. Väyrynen suosittaa tieteellisen ja teknologisen yhteistyön tehostamista Japaniin ja etenkin Yhdysvaltojen suuntaan, menestyksellinen innovaatiostrategia edellyttää hänen mielestään sitä.

Gloabalistuminen ei siis saa jäädä vain eurooppalaiseksi, vaan se on otettava sananmukaisesti maailmanlaajuiseksi. Mallina tässä ovat maailmanlaajuiset yritykset, jotka ovat todenneet välttämättömäksi toimia maailmantalouden kolmion kaikissa kärjissä, siis Yhdysvalloissa, EU:ssa ja Japanissa. Varsinaisena globalisaation testinä Väyrynen kuitenkin pitää Kiinaa ja sen syvempää ymmärtämistä. Samassa yhteydessä laajennetaan reviiiri Etelä-Koreaan ja muihinkin Itä- ja Kaakkois-Aasian maihin aina Intiaan saakka. Yleisemminkin maailmalla nähdään tämä alue strategisesti tärkeänä tulevaisuudessa. Asuuhun alueella puolet maa-

ilman väestöstä. Väyrynen asettaa tavoitteeksi tasapainoisen osaamisyhteiskunnan. "Vain moniarvoinen ja suvaitseva yhteiskunta voi ottaa oppia muilta ja kehittää omia ratkaisujaan: moniarvoisuus on luovuuden edellytys. Toisaalta päämäärien ja keinojen erilaisuudesta huolimatta yhteiskunnan eri toimijoiden täytyy säilyttää keskinäinen luottamus ja vuorovaikutus. Vain näin voidaan luoda sosiaalista pääomaa, jota ilman tuotanto, kauppa ja hallinto ei voi toimia kansalaisten parhaaksi."

Hieno kirja - aina kansikuvaa myöten - vaikkapa lahjaksi yhteiskunnan ja maailman asioista kiinnostuneelle.

Aarni Tuominen